

הסברים נוספים לדיווח על ההערכה החיצונית בשפת אם

הסבר נוסף על נתוני ההשתתפות בהערכה החיצונית

הסבר על נתוני ההשתתפות וחשיבותם:

בפתח הדוח מדווחים מספרי המשתתפים בהערכה החיצונית ושיעורם בפועל בכלל השכבה ובפילוח לפי קבוצות תלמידים: בפילוח לפי רקע חברתי-כלכלי של התלמידים בבית הספר (תלמידים מרקע נמוך, בינוני וגבוה), בפילוח לפי מגדר (בנים או בנות) ובפילוח לפי קבוצות תלמידים עם צרכים מיוחדים (עולים חדשים, משולבים ותלמידים שאינם משתייכים לאחת משתי קבוצות אלו). נתוני ההשתתפות המוצגים בתרשים כוללים עולים חדשים ומשולבים, ואילו נתוני ההישגים המוצגים בהמשך הדוח מחושבים ללא עולים ומשולבים.

ככל ששיעור המשתתפים בכלל השכבה גבוה יותר, הוא משקף בצורה טובה יותר את הישגי התלמידים בשכבת ד' בבית הספר. כאשר שיעור המשתתפים נמוך מ-70%, יש לנקוט משנה זהירות בבחינת נתוני ההישגים. למשל, יש לתת את הדעת אם לתלמידים שלא השתתפו יש מאפיין משותף כלשהו.

ככלל, יש לשאוף ששיעורי ההשתתפות בקבוצות התלמידים השונות יהיו גבוהים אף הם ודומים לשיעורי ההשתתפות בקרב כלל השכבה. אם שיעורי ההשתתפות נמוכים באורח ניכר באחת מקבוצות התלמידים, הדבר מעלה שאלה באשר למידה שבה ההישגים בהערכה הנוכחית מייצגים נאמנה את הקבוצה, ולעיתים אף את תמונת המצב הבית ספרית. כאשר מספר או שיעור המשתתפים באחת מקבוצות התלמידים נמוך מהסף המינימלי שנקבע לדיווח בראמ"ה, נתוני ההישגים של אותה קבוצה לא ידווחו בהמשך הדיווח.

פירוט נוסף על ההגדרות של קבוצות התלמידים המדווחות:

חלוקה לקבוצות לפי רקע חברתי-כלכלי של התלמידים

בבתי הספר בישראל יש שונות בקרב התלמידים מבחינת מאפייניהם החברתיים-כלכליים. מחקרים שנערכו בארץ ובעולם מלמדים כי לרקע החברתי, הכלכלי והתרבותי של התלמידים יש השפעה ניכרת על הישגיהם הלימודיים ויש לשאוף לכך שבתי הספר ישקיעו בכל תלמיד בהתאם לצרכיו, כך שכל התלמידים יגיעו למיצוי יכולותיהם ללא תלות במאפייני הרקע החברתי-כלכלי שלהם. על כן, חשוב לבחון את ההישגים בבית הספר בהערכה הנוכחית תוך התייחסות לרקע החברתי-כלכלי של התלמידים.

חישוב מדד חברתי-כלכלי ברמת התלמיד

סיווג הרקע החברתי-כלכלי מבוסס על *מדד הטיפוח המשמש במשרד החינוך*¹. מדד זה משקלל כמה היבטים: השכלת הורים, הכנסה, פריפריאליות ועלייה מארצות מצוקה. לכל אחד מתלמידי בית הספר מחושב מדד אישי שערכיו נמצאים בטווח {1,2,...,10} ומייצגים את העשירון שבו נמצאים התלמידים בהתפלגות כלל התלמידים בבתי הספר בארץ. על בסיס מדד אישי זה כל תלמיד סווג לאחת משלוש קבוצות המייצגות רמות שונות של רקע חברתי-כלכלי אישי: שיוך לעשירונים 8-10 – רקע חברתי-כלכלי נמוך, שיוך לעשירונים 4-7 – רקע בינוני ושיוך לעשירונים 1-3 – רקע גבוה. לאחר מכן חושבו לבית הספר נתונים בחלוקה לפי קבוצות תלמידים אלו בבית הספר (תלמידים מרקע נמוך, בינוני וגבוה).

חלוקת בתי הספר לקבוצות השוואה לפי רקע חברתי-כלכלי בדיווחי ראמ"ה

לכל בית ספר חושב ממוצע המדד החברתי-כלכלי של כלל התלמידים הלומדים בו (בין שהתלמידים נבחנו בהערכה בשכבת ד' ובין שלא) ולפיו סווגו בתי הספר לשלוש קבוצות (בתי ספר מרקע נמוך, בינוני וגבוה) על פי המדד החברתי-כלכלי הבית ספרי.

על בסיס סיווג זה של בתי הספר מוצגת בדיווח הנוכחי השוואה של הישגי בית הספר לבתי ספר דומים – קבוצת בתי ספר דוברי אותה שפה מרקע חברתי-כלכלי דומה.

חלוקת התלמידים לפי מגדר

בשדה המחקרי והחינוכי נמצאו במקרים רבים פערים בין הישגי הבנים והבנות בתחומי דעת שונים, בפרט בשפת אם. על כן יש חשיבות להתייחס גם בנפרד לנתוני התלמידים והתלמידות בבית הספר, וכן ללמוד אם דפוס הפערים המגדריים דומה לדפוס המקביל בבתי ספר דומים. הסתכלות על שיעורי הבנים והבנות בבית הספר יכולה לשפוך אור על הממוצע הבית הספרי בהשוואה לנתון הארצי המקביל. למשל, ייתכן שגם בנים וגם בנות בבית הספר השיגו ציונים דומים לחבריהם בבתי ספר דוברי השפה, אך כיוון שבבית הספר יש שיעור גדול יחסית של בנות בהשוואה לשיעורן היחסי בכלל האוכלוסייה וכיוון שבנות נוטות להישגים גבוהים יותר בתחומי השפה, הממוצע הכללי של בית הספר יהיה גבוה יותר מהממוצע הארצי המקביל.

¹ <https://edu.gov.il/sites/ChiefScientist/ongoingresearches/measure/Pages/ses-index.aspx>

חלוקת התלמידים בבית הספר לקבוצות תלמידים משולבים ועולים חדשים

מערכת החינוך בישראל מקדמת הכלה ומציעה מגוון אפשרויות להכלתם ולשילובם של תלמידים. משמעותה של הכלת כל תלמיד שזקוק למענה ייחודי המותאם לצרכיו האישיים היא צמצום פערים, מתן הזדמנות שווה לכל ילד, ושיפור החברה הישראלית בכללותה.² בהערכה החיצונית משתתפים תלמידים משולבים ועולים חדשים הלומדים **בכיתות רגילות בחינוך הרגיל** לפי ההגדרות הבאות:

- תלמידים משולבים – תלמידים הזכאים לתמיכה מסל שילוב אישי או מוסדי על-פי החלטת **ועדה**. הסיווג לתלמידים משולבים בבית הספר מבוסס על רישומי משרד החינוך.
- תלמידים עולים חדשים – תלמידים אשר בזמן ההערכה נמצאים בארץ **פחות משלוש שנים** (עולים הנמצאים בארץ שנה או פחות אינם מחויבים להיבחן). הסיווג לעולים חדשים בבית הספר מבוסס על דיווחי בתי הספר.

הנושאים המרכזיים הנבדקים במקצוע שפת אם (עברית או ערבית) הם יכולת הקריאה והבנת הנקרא. לפיכך בהערכה החיצונית לא היו כיתות מותאמות ולא ניתנה אפשרות להקראת השאלות, מכיוון שהיא משנה את המהות הנבדקת בהערכה זו. לאור ההבנה של האתגרים הרבים העומדים בפני תלמידים עולים חדשים ומשולבים, ציוניהם מדווחים בנפרד בפרק ייעודי בדוח ואינם נכללים בחישובי הציונים של כלל השכבה בבית הספר. בהתאם, כאמור, הדיווח על נתוני ההשתתפות וההישגים כולל גם פירוט נפרד של נתוני התלמידים המשתייכים לכל אחת מהקבוצות שצוינו לעיל.

² מתוך מסמך משרד החינוך: הכלה והשתלבות- בחינוך היסודי, יישום תיקון חוק החינוך המיוחד, ההכלה וההשתלבות, מאי 2019. ראו בכתובת:

https://meyda.education.gov.il/files/PortalShaar/integration_binder_elementary_school.pdf

הסבר נוסף על ממוצע הציון הכולל בבית הספר

ממוצע הציונים בבית הספר מחושב ע"י סכימת ציוניהם של התלמידים וחלוקה במספר התלמידים. הממוצע הוא מדד סטטיסטי הרגיש לציונים קיצוניים. מאפיין זה בא לידי ביטוי בעיקר בקבוצות קטנות, מכיוון שבקבוצה קטנה ההשפעה של כל ציון על הממוצע היא גבוהה. לכן כאשר מבקשים ללמוד על הישגיהן של קבוצות קטנות מבחינה מספרית יש לנהוג במשנה זהירות.

מהו הסולם הרב-שנתי ומה יתרונותיו?

הציון הכולל בהערכה החיצונית בשפת אם לכיתות ד' מדווח בסולם רב-שנתי כדי לאפשר השוואה תקפה של ציוני ההערכה החיצונית שהתקבלו בשנים שונות. תרגום זה מושתת על מערך כיוול סטטיסטי המבוסס על תיאוריית התגובה לפריט (תת"פ או IRT). הכיוול לוקח בחשבון את ההבדלים ברמת הקושי של מבחנים משנים שונות ובכך יאפשר בעתיד השוואה תקפה בין השנים. כמו כן, השימוש בשיטה סטטיסטית זו מאפשר, באופן עקרוני, להשתמש בעתיד בסולם ציונים משותף גם לדרגות כיתה שונות שייבחנו באותו תחום דעת ולהשוות ביניהן.

מה טווח הערכים שבו מדווחים הציונים בסולם הרב-שנתי?

בשנת הבסיס תשפ"ב ממוצע הסולם הרב-שנתי נקבע על 300 נקודות, הן בעבור ההערכה בשפת אם עברית והן בעבור ההערכה בשפת אם ערבית, ללא תלות בדרישות כל מבחן וברמת הישגים של התלמידים באותה שנה במבחן. כך, הציון הממוצע הכלל-ארצי בכל שפת אם (עברית וערבית) בכיתה ד' נקבע על 300 נקודות וסטיית התקן על 50 נקודות כמקובל בחלק ממערכות המבחנים בעולם. לסולם אין גבול עליון ותחתון קבוע מראש, אך מרבית הציונים צפויים לנוע בין 150 ל-450 נק' (בהנחה שרובם המכריע נמצא בטווח של עד 3 סטיות תקן מעל לממוצע או מתחתיו).

הסבר נוסף על מיקום בית הספר בעשירוני הממוצעים של בתי הספר הדומים

חלוקה לעשירוני ממוצעים

דיווח זה עוסק במיקום היחסי של ממוצע הציון הכולל של בית הספר בעשירוני הממוצעים של בתי הספר הדומים שהשתתפו בהערכה. כך, לדוגמה, כאשר בית ספר ממוקם בעשירון הראשון (התחתון), משמעות הדבר היא שבית הספר נכלל ב-10% מבתי הספר הדומים שקיבלו את הציונים הנמוכים ביותר ושכ-90% מבתי הספר הדומים קיבלו ציון גבוה יותר. לעומת זאת, כאשר בית ספר מצוי בעשירון העשירי (העליון) המשמעות היא שבית הספר נכלל ב-10% מבתי הספר הדומים שקיבלו את הציונים הגבוהים ביותר, וכ-90% מבתי הספר הדומים קיבלו ציון נמוך יותר.

באופן זה כל בית ספר יכול ללמוד לא רק מה מצבו לעומת קבוצת השוואה אלא גם מה היה אחוז בתי הספר שהישגיהם גבוהים או נמוכים ממנו. יש לשים לב שבעשירוני הביניים הבדל קל בממוצע הציון הכולל בבית הספר יכול להשתקף במעבר לעשירון הסמוך שמעליו או מתחתיו. לנוכח העובדה כי אין הבדלים ניכרים בהישגי שני בתי ספר הנמצאים בעשירוני ביניים סמוכים זה לזה יש לנקוט זהירות רבה בהסקת המסקנות.

יש לשים לב לכך שהעשירונים מחושבים בכל מגזר שפה בפילוח לפי קבוצת רקע חברת-כלכלי בנפרד (כלומר קבוצת הדומים). על כן, סיווג בית הספר לעשירוני הישגים נעשה בהתאם לשיוכו לקבוצת הרקע

החברתי-כלכלי במגזר השפה. כך לדוגמה, בית ספר דובר עברית מרקע נמוך שממוצע הישגיו 300 נקודות יסווג לעשירון השמיני, בעוד בית ספר מרקע בינוני שממוצע הישגיו דומה יסווג לעשירון השישי, ובית ספר מרקע גבוה יסווג במקרה זה לעשירון הרביעי בלבד. כמו כן, בתי ספר שמסווגים לעשירון הישגים זהה, עשויים להתאפיין בממוצעים שונים אם הרקע חברתי-כלכלי שלהם שונה.

מיקום בית הספר בעשירוני בתי הספר הדומים במבחן בעברית לכיתות ד' תשפ"ב			
רקע חברתי-כלכלי			עשירון
גבוה	בינוני	נמוך	
עד 285	עד 269	עד 247	ראשון
מ-286 עד 293	מ-270 עד 283	מ-248 עד 260	שני
מ-294 עד 298	מ-284 עד 288	מ-261 עד 268	שלישי
מ-299 עד 302	מ-289 עד 293	מ-269 עד 273	רביעי
מ-303 עד 305	מ-294 עד 297	מ-274 עד 278	חמישי
מ-306 עד 308	מ-298 עד 303	מ-279 עד 284	שישי
מ-309 עד 312	מ-304 עד 307	מ-285 עד 291	שביעי
מ-313 עד 317	מ-308 עד 313	מ-292 עד 302	שמיני
מ-318 עד 323	מ-314 עד 323	מ-303 עד 310	תשיעי
מ-324	מ-324	מ-311	עשירי

מיקום בית הספר בעשירוני בתי הספר הדומים במבחן בערבית לכיתות ד' תשפ"ב		
רקע חברתי-כלכלי		עשירון
בינוני - גבוה	נמוך	
עד 273	עד 265	ראשון
מ-274 עד 292	מ-266 עד 280	שני
מ-293 עד 296	מ-281 עד 288	שלישי
מ-297 עד 301	מ-289 עד 296	רביעי
מ-302 עד 305	מ-297 עד 301	חמישי
מ-306 עד 311	מ-302 עד 307	שישי
מ-312 עד 316	מ-308 עד 312	שביעי
מ-317 עד 322	מ-313 עד 320	שמיני
מ-323 עד 330	מ-321 עד 330	תשיעי
מ-331	מ-331	עשירי

הסבר נוסף על ההישגים בהערכה החיצונית לפי נושאים ולפי ממדי הבנת הנקרא

חישוב הציונים בסולם 0-100

בדוח מוצגים גם ציונים בנושאים הבנת הנקרא וידע לשוני. בנושא הבנת הנקרא מפורטים הציונים על פי ממדי ההבנה. ציונים אלה חושבו בנושאים ובמדדים שבהם מספר השאלות היה גדול דיו כדי לאפשר חישוב ציונים מייצגים ובעלי משמעות. הציון בכל נושא או ממד הבנה חושב על סמך הישגיו של התלמיד בכל השאלות הנכללות בו. הציון המדווח בסולם זה מייצג בפשטות את סך הנקודות שנצבר מתוך סך הנקודות האפשריות ומדווח בסולם שבין 0 ל-100. בדיווח בסולם זה נעשה שימוש במדדים סטטיסטיים מקובלים: ממוצע הציונים של המשתתפים בהערכה וסטיית התקן. יש לזכור כי סולם זה אינו מאפשר השוואה תקפה של הישגים בהערכות החיצוניות בשנים שונות מכיוון שעשויים להיות הבדלים ברמת הקושי משנה לשנה וכן בהרכב השאלות לפי נושאי ההערכה. לפיכך, אי אפשר לקבוע אם שינוי בציון בסולם 0-100 בין שנות ההערכה משקף שינוי אמיתי ברמת ההישגים הלימודיים, הבדלים ברמות הקושי של ההערכות או את שניהם יחד.

מהי סטיית תקן וכיצד היא מסייעת בפירוש הציונים?

כפי שאנו מבקשים לדעת היכן נמצאים ציוני התלמידים בכיתה או בשכבה מסוימת ונעזרים לשם כך בממוצע הכיתתי או השכבתי, כך יש לנו גם עניין לדעת עד כמה הישגי התלמידים בכיתה או בשכבה דומים זה לזה (כולם פחות או יותר סביב הממוצע) או שונים זה מזה (יש פיזור רב של הציונים). סטיית תקן היא מדד סטטיסטי מקובל לתיאור פיזור הציונים.

בדיווח הנוכחי מוצגת סטיית התקן של בית הספר וסטיית התקן של שתי קבוצות השוואה ארציות (בתי ספר דוברי אותה שפה ובתי ספר דומים). סטיית התקן הבית ספרית מתארת את פיזור ציוני התלמידים בבית הספר סביב הממוצע הבית ספרי, ואילו סטיית התקן של קבוצת השוואה היא ממוצע סטיות התקן של בתי הספר הנכללים בקבוצה זו. השוואת סטיית התקן של בית הספר לממוצע סטיות התקן של קבוצת השוואה, מאפשרת ללמוד על הטרוגניות ההישגים בבית הספר בכל אחד מהנושאים ובכל אחד מהמדדים הנבדקים לעומת ההטרוגניות בבתי הספר בקבוצת השוואה.

לתשומת ליבכם – הערה לגבי לוח ההישגים לפי נושאים ולפי ממדי הבנת הנקרא

- יש להימנע מהשוואה בין ממוצעי הנושאים והממוצעים בממדי הבנת הנקרא השונים. ממוצע בנושא אחד הגבוה מהממוצע בנושאים אחרים אינו מעיד בהכרח שרמת השליטה של התלמידים בנושא הראשון גבוהה משליטתם בנושאים האחרים, משום שבכל נושא נבדקות מיומנויות שונות ומשום שייתכנו הבדלים ברמת הקושי של השאלות בנושאים השונים. כמו כן, מספר השאלות בכל אחד מהנושאים עשוי להיות קטן יחסית, ועל כן רמת הדיוק במדידה שלו נמוכה מרמת הדיוק בהערכה כולה.
- יש להיזהר מהשוואות ישירות בין הממוצעים המתקבלים בהערכות חיצוניות לממוצעים במבחנים הבית ספריים **הפנימיים**. הסיבה לכך נעוצה בעובדה שבשונה ממבחנים בית ספריים, הערכות חיצוניות במקרים רבים מקיפות חומר מתקופות שונות (לאו דווקא מהזמן האחרון) והן אינן דומות בהכרח (מבחינת תוכן, צורה, ורמת קושי) לאופן שבו נבדקים נושאים אלה במבחן בית ספרי פנימי וכן אופן חישוב הציונים שונה. על כן הציונים אינם ברי השוואה.
- יש להיזהר מהשוואות לאורך שנים של נתוני הנושאים וממדי ההבנה שכן הם אינם עוברים הליך כיוול סטטיסטי האומד הבדלים ברמות הקושי של כלי ההערכה בשנים שונות, ולא מתבצעת המרה לסולם המאפשר השוואה תקפה של הציונים שהתקבלו בשנות מדידה שונות. הסיבה לכך היא שחלק מהנושאים ומממדי הבנת הנקרא מבוססים על מספר שאלות קטן יחסית שהיקפן מתוך כלל המבחן עשוי להשתנות מדי שנה.

הסבר נוסף על תרשימי המיקום היחסי של ההישגים בנושאים ובממדי ההבנה בהשוואה לממוצעים הארציים

בתרשימים העוסקים בהישגים בנושאי המבחן ובממדי הבנת הנקרא³ מוצגים הפערים בין ממוצעי ההישגים בכל אחד מהם בבית הספר ובבתי הספר הדומים לבין הממוצע הארצי בקרב דוברי השפה. הפערים מוצגים באמצעות המרחק של הממוצע הבית ספרי ושל קבוצת הדומים מהממוצע הארצי של דוברי השפה בכל נושא/ממד. קביעת המרחקים בתרשים נעשתה על בסיס חישוב ציוני תקן בכל אחד מהנושאים/ממדים, כך שכמקובל, הממוצע הכלל ארצי בכל נושא/ממד נקבע על 0 וסטיית התקן הארצית על 1. הישגים בכל נושא/ממד שנמצאים במרחק של עד רבע סטיית תקן מהממוצע הארצי נחשבים להישגים הדומים לממוצע הארצי, ואילו הישגים שנמצאים במרחק גדול יותר נחשבים לגבוהים או נמוכים מהממוצע הארצי.

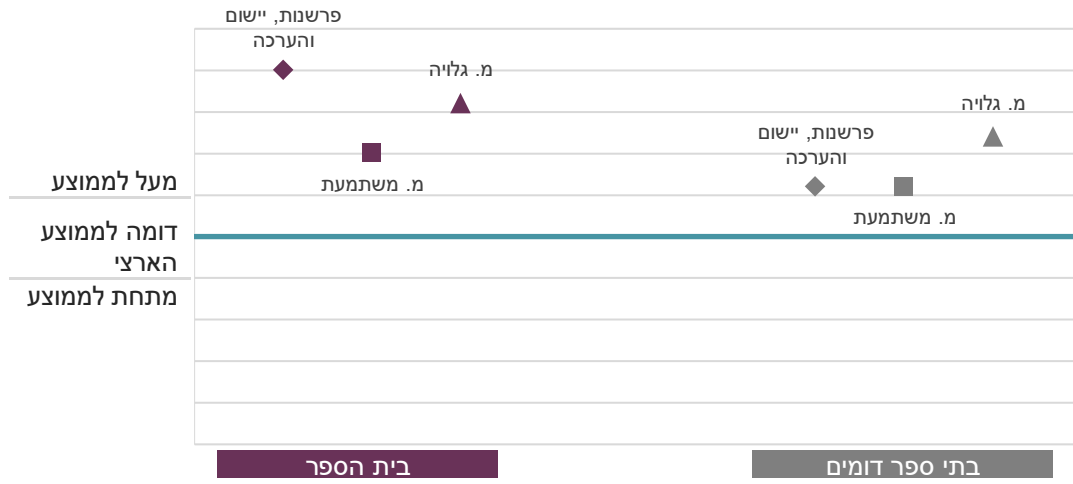
תרשים זה מספק תמונת נתונים מזוויות הסתכלות שונות. ניתן להתמקד תחילה במיקום הסמנים של בבית הספר בכל אחד מהנושאים/הממדים לעומת הממוצע הארצי בקרב דוברי השפה (המיוצג בתרשים באמצעות קו טורקיז) ולבחון אלו מהם קרובים לממוצע הארצי במיקומם היחסי או נמצאים מעליו או מתחתיו.

כמו כן, ניתן להשוות בין המרחק היחסי של הנתון הבית ספרי מהממוצע הארצי למרחק המקביל בבתי ספר דומים. מידע זה מדווח בתמצית הממצאים שבסוף הדוח. השוואה זו תאפשר לבחון אם הנתון בבית הספר נמוך או גבוה בהשוואה לנתון באותו נושא או ממד **בבתי הספר הדומים**. להלן מוצגות שתי דוגמאות לקריאת תרשימי ההישגים בממדי ההבנה.

³ נושאי המבחן המדווחים הם ידע לשוני והבנת הנקרא. ממדי ההבנה שונים בין שפת אם עברית לערבית: הבנת המשמעות הגלויה בטקסט בשני המקצועות, הבנת המשמעות המשתמעת בשפת אם עברית והמשמעות הסמויה בשפת אם ערבית ופרשנות והערכה/פרשנות יישום והערכה, בהתאם.

בדוגמה 1 ניתן לראות כי בכל ממדי ההבנה ההישגים של בית הספר נמצאים מעל הממוצע הארצי. כמו כן, ההישגים בבית הספר גבוהים מההישגים המקבילים בבתי ספר דומים בכל אחד מהממדים.

דוגמה 1:

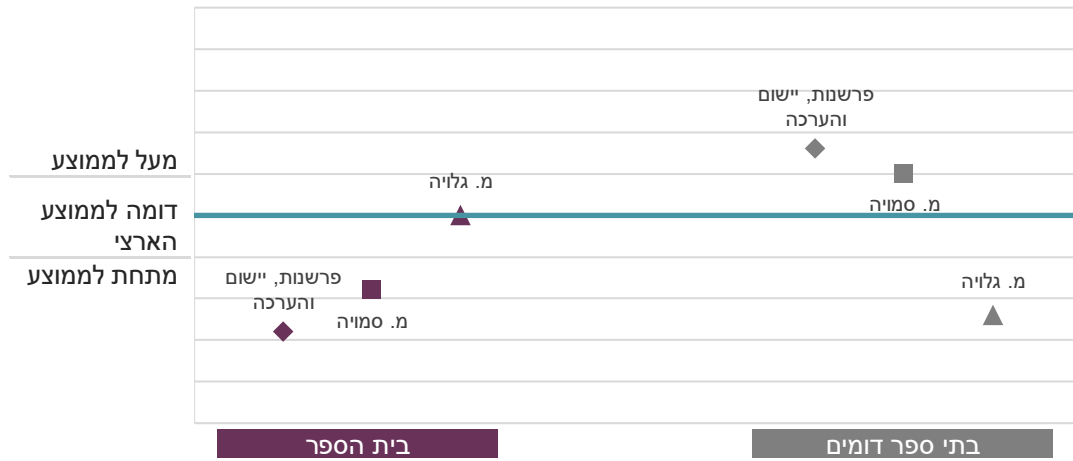

דוגמה

מקרא: מ. גלויה ▲ מ. משתמעת □ פרשנות, יישום והערכה ◇
 הערה: הקו הטורקיז בתרשים משקף את הממוצע ארצי בכל נושא.

לעומת זאת, מדוגמה 2 עולה תמונה מורכבת יותר: בהשוואה לממוצע הארצי, הישגי בית הספר בממד המשמעות הסמויה ובממד הפרשנות, היישום וההערכה נמוכים מהממוצע הארצי ודומים לו בממד המשמעות הגלויה. בהשוואה לבתי הספר הדומים, הישגי בית הספר במדדים משמעות סמויה ובפרשנות, יישום והערכה נמוכים מהישגי בתי הספר הדומים, ואילו בממד המשמעות הגלויה הם גבוהים יותר.

דוגמה 2:

דוגמה

מקרא: ▲ מ. גלויה □ מ. סמויה ◇ פרשנות, יישום והערכה

הערה: הקו הטורקיז בתרשים משקף את הממוצע ארצי בכל נושא.

הסבר נוסף על שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא

ההליך המתודולוגי

רמות ביצוע שונות משקפות שליטה שונה של התלמידים בתחום המוערך, במקרה זה בהבנת הנקרא, וכך ניתן לתת פשר לציונים המתקבלים במבחן. קביעת רמות הביצוע נעשית באמצעות הליך של "הצבת תקנים" (Standard Setting). בהליך זה נקבעות מספר נקודות חתך המבחינות בין רמות ביצוע שונות בתחום. כך למעשה מוגדר טווח ציונים המשקף כל רמת ביצוע וניתן לשייך כל תלמיד לאחת מרמות הביצוע. הליך הצבת התקנים הוא הליך חדשני המקובל במדידה חינוכית ומיושם במחקרים בין-לאומיים שונים (כדוגמת PISA, TIMSS ו-PIRLS).

קביעת נקודות החתך מתבצעת על ידי מומחים בתחום הדעת, והיא מבוססת על ניסיונם בנוגע לביצוע אופייני או מצופה של תלמידים, וכן על נתונים אמפיריים שמתקבלים מביצועיהם של התלמידים בכל שאלה במבחן. לכל רמת ביצוע נלווה תיאור מילולי המגדיר את הידע, המיומנויות והיכולות המצופות מתלמיד כדי להיות מסווג לרמה מסוימת. יש לציין כי נקודות החתך, כמו גם התיאורים המילוליים של רמות הביצוע השונות הנלווים אליהן, מבוססים על תוכנית לימודים אך גם תלויים במבחן ובמה הוא מודד.

בהליך הצבת התקנים נשקלים רמת הקושי והמורכבות של הטקסטים במבחן ורמת הקושי של השאלות. רמת הקושי והמורכבות של טקסט נגזרת ממאפיינים שונים כגון היקפו, תוכנו, רמת המופשטות שלו, מורכבותו הלשונית ועוד. רמת הקושי של השאלות נגזרת הן מהפעולה הקוגניטיבית הנדרשת מהתלמיד לפתרון (איתור מידע, היסק, פרשנות והערכה) והן מרמת המורכבות של חלקי הטקסט שאליהם הן מתייחסות.

בשנת הלימודים תשפ"ב, בוצע הליך מובנה ושיטתי של הצבת תקנים במבחן בשפת אם לכיתות ד'. נקודות החתך נקבעו על ידי ועדת מומחים שמנתה עשרה מומחים להוראת העברית כשפת אם בבית הספר היסודי. בין חברי ועדת המומחים נמנו אנשי אקדמיה, מובילי הוראת תחום הדעת בעברית מהמגזר הממלכתי, מהמגזר הממלכתי-דתי ומהמגזר החרדי, וכן מורים המכירים היטב את תכניות הלימודים ואת דרכי ההוראה המקובלות בבתי הספר. על פי החלטות הוועדה, חולק סולם הציונים במבחן הישגים בשפת אם עברית לארבע רמות ביצוע. רמות הביצוע הן היררכיות, כך שתלמיד טיפוסי שסווג לרמת ביצוע נתונה צפוי להתמודד בהצלחה עם שאלות המבחן שסווגו כמתאימות לרמה זו, ובוודאי שעם שאלות המתאימות לרמות ביצוע נמוכות יותר, אך יתקשה להתמודד עם שאלות ברמת קושי המאפיינת את רמות הביצוע הגבוהות יותר.

תהליך מקביל של הצבת תקנים התבצע בנפרד בעבור נתוני ההערכה בשפת אם ערבית.

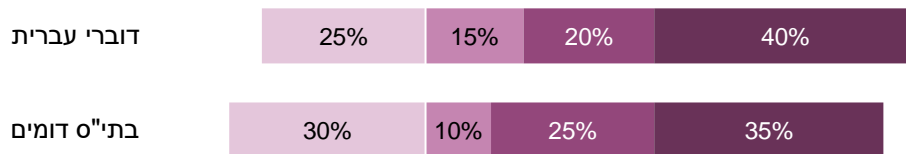
הסבר על אופן קריאת נתוני רמות הביצוע

התפלגות התלמידים על פני רמות הביצוע בהבנת נקרא (על בסיס הצבת תקנים) מאפשרת ללמוד על מידת השליטה של תלמידים בבית הספר במיומנויות של נושא זה.

חלק מהדפוסים השונים שיכולים להתקבל בניתוח זה עשויים להצביע על תמונה ברורה ועקבית של הנתונים בבית הספר. לדוגמה, ניתן ללמוד אם מרבית התלמידים בבית הספר מרוכזים ברמת ביצוע אחת מסוימת או מתפלגים על פני כל הרמות. כמו כן ניתן ללמוד אם הם מتركזים ברמות הביניים, או שיש שיעור ניכר של תלמידים ברמה הגבוהה ביותר, או שיש שיעור ניכר של תלמידים ברמה הנמוכה ביותר.

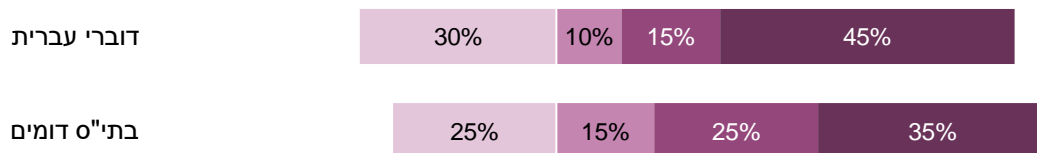
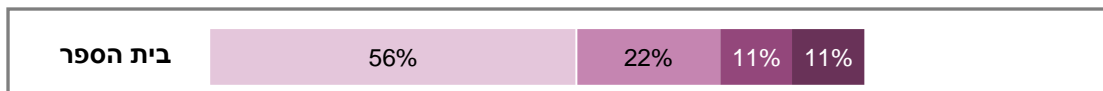
בחינה אינטגרטיבית של שיעורי התלמידים על פני רמות הביצוע השונות

בהשוואה לשיעורים בבתי ספר דומים, שיעור גבוה של תלמידים ברמת הביצוע הגבוהה לצד שיעור נמוך של תלמידים ברמה הנמוכה ביותר מצביעים על תמונת הישגים **משביעת רצון**. ראו דוגמה בתרשים שלהלן:

דוגמה רמת ביצוע: גבוהה ■ בינונית-גבוהה ■ בינונית-נמוכה ■ נמוכה

לעומת זאת, שיעורים נמוכים של תלמידים ברמת הביצוע הגבוהה ביותר לצד שיעורים גבוהים יחסית של תלמידים ברמה הנמוכה ביותר יכולים להצביע על תמונת הישגים **מדאיגה**. ראו דוגמה בתרשים שלהלן:

דוגמה רמת ביצוע: גבוהה ■ בינונית-גבוהה ■ בינונית-נמוכה ■ נמוכה

דפוסים אחרים עשויים להצביע על מגמה מורכבת יותר. למשל, שיעורים גדולים יחסית של תלמידים בשתי קבוצות הקצה (רמות הביצוע הגבוהה והנמוכה ביותר) יכולים להצביע על הטרוגניות רבה ופערים גדולים בציונים בתוך השכבה, ולעומת זאת שיעורים קטנים בקבוצות קצה אלו יכולים להצביע על כך שהישגי התלמידים הומוגניים יחסית ומתרכזים ברמות הביניים.

הסבר נוסף על ההישגים בכיתות המקבילות

כדי ללמוד על תמונת הישגים בכל אחת מהכיתות המקבילות מפורטים הנתונים בנפרד לכל כיתה. מומלץ להשוות את נתוני כל אחת מהכיתות לממוצע השכבתי. השוואה זו יכולה לסייע בזיהוי היבטים שבהם הישגים בכל אחת מהכיתות המקבילות נמוכים באופן יחסי ודורשים חיזוק.

הסבר על הטווח הבין-רבעוני המדווח: פער הציונים שבין אחוזון 25 לאחוזון 75 משקף את הציונים של מחצית תלמידי השכבה בבית הספר וניתן ללמוד אם הציונים בכל כיתה מקבילה משתרעים על טווח ציונים רחב או מצומצם. ציוני כל אחד מהאחוזונים מדווחים בנפרד.⁴

⁴ בשונה מטווח הציונים המדווח עבר כלל בית הספר הטווח והאחוזונים המדווחים כאן מבוססים על אחוזונים 25 ו-75 ומייצגים את הטווח הבין-רבעוני שכולל מחצית מתלמידי הכיתה. אחוזונים אלו נבחרו כיוון שכיתות הן קבוצות קטנות יותר בגודלן.

הסבר נוסף על נתוני העמדות כלפי לימודי שפת אם

בתרשים הנוגע לנתוני העמדות מוצגות התפלגויות שיעורי המדווחים על כל אחד מההיגדים העוסקים בעמדות התלמידים כלפי לימודי שפת אם. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לציין באיזו מידה הם מסכימים עם הנאמר בו על סולם בן חמש דרגות, מ"לא מסכים כלל" עד "מסכים מאוד". לצורך הדיווח אוחדו אפשרויות התשובה לשלוש רמות הסכמה ("מסכים או מסכים מאוד"; "מסכים מעט"; "לא מסכים או לא מסכים כלל").

ההיגדים השונים מקובצים לשני תחומים עיקריים שנבדקו בשאלון וקובצו יחד על בסיס הליך סטטיסטי של ניתוח גורמים. האחד, חשיבות המקצוע והשני, אהבה ועניין בלימודי המקצוע ותפיסת המסוגלות במקצוע. בכל אחד מהתחומים חושב מדד מסכם המתאר את התמונה הכללית בנושא הנדון מעבר להיבטיו השונים. נתוני המדד המסכם בכל אחת משלוש רמות ההסכמה שתוארו לעיל הוא הממוצע של אחוזי המדווחים בכל רמת הסכמה בהיגדים המרכיבים את המדד. נתוני המדדים המסכמים ונתוני ההיגדים מוצגים גם בהשוואה לנתונים המקבילים בבתי ספר דומים. מומלץ להעמיק ולבחון את המידע במלואו תוך הסתכלות בנתוני ההיגדים המרכיבים כל מדד. בחינת נתוני ההיגדים יכולה לסייע להבנה טובה ומעמיקה יותר של אותו נושא. כמו כן אפשר לאתר באמצעות נתוני ההיגדים היבטים שונים בתוך הנושא שמצריכים התייחסות מיוחדת.

לרוב, נוח יותר להסתכל על אחת מרמות ההסכמה (למשל שיעור התלמידים שדיווחו כי הם מסכימים או מסכימים מאוד) ולהשוות בה את דיווחי התלמידים בבית הספר ובקבוצת בתי הספר הדומים. עם זאת, בחלק מהמקרים כדאי לבדוק אם ההתפלגות אינה מקוטבת כך שחלק ניכר מתלמידי בית הספר דיווחו כי הם מסכימים או מסכימים מאוד עם ההיגד/מדד מסכם אך בה בעת תלמידים לא מעטים אחרים דיווחו שאינם מסכימים או אינם מסכימים כלל.

בבתי ספר שמספר המשתתפים בהם קטן מ-6 הנתון המוצג בדיווח הוא שיעור התלמידים שהביעו הסכמה עם הנאמר בהיגד, דהיינו סימנו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד").